

LÄRORIK

#2 OKTOBER 2021

FÖR DIG
SOM JOBBAR
MED BARN OCH
UNGDOMAR
0-16 ÅR

Tema – Förskoleklass

Kvalité från start

I FOKUS - LINA
ANDERSSON,
LÄRARE I FÖR-
SKOLEKLASS

SIDA 10

Rosendalsskolan

*Förskoleklassen blir första kontakten
med skola och svenska språket.*

SIDA 13

Linköping
Där idéer blir verklighet

#förvarjebarn
#förvarjeelev

FOTO ADOBE STOCK

Första året i skolan

De allra flesta barn har mött lek och lärande i en kombination redan i förskolan men för de barn som inte deltagit i förskolans verksamhet är starten i förskoleklass det första steget i vårt utbildningssystem.

Läroplanen för förskoleklassen lyfter fram att för det aktiva lärandet är leken viktig för att väcka lust och nyfikenhet till lärande. En kombination av båda dessa delar ska bidra till att eleverna utvecklas och utvecklar sitt lärande.

Övergången mellan förskola och förskoleklass/fritidshem är viktig. Att ta tillvara på den utveckling som barnet gjort och möta upp där eleven befinner sig är av stor vikt för elevens fortsatta lärande. För att kvalitetssäkra dessa övergångar pågår ett arbete där representanter för förskola och skola möts med syfte att ta fram likvärdiga och gemensamma rutiner som alla förskolor och skolor kan arbeta efter.

På uppdrag av regeringen har en statlig utredning genomförts med förslag om en tioårig grundskola där förskoleklassen inkluderas. Om och när beslut tas kommer det att påverka uppdraget för förskoleklassen och ställa nya krav på undervisningen i förskoleklass eller nya årskurs 1. Du kan läsa mer om utredningen, SOU 2021:33 på regeringens hemsida.

Christel Horsak
Avdelningschef för grundskolan
Linköpings kommun

6

Smågrupper effektiviserar kartläggning

Det handlar om att ge rätt stöd i rätt tid. Vi besöker Brokinds skola och ser hur de jobbar med kartläggningsmaterial.

9

Leker in kunskapen – under hela dagen

Hela dagens lärande blir tydligt på Bäckskolan.

FÖLJ OSS PÅ INSTAGRAM
[instagram.com/larorik](https://www.instagram.com/larorik)

LÄS LÄRORIK DIGITALT
linkoping.se/larorik

LÄRORIK

UTGIVARE	Utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen, Linköpings kommun	SKRIBENTER	Anika Agebjörn, Bulle Davidsson, Zandra Erikshed, Johan Sievers och Christel Valsinger
ANSVARIG UTGIVARE	Christel Horsak christel.horsak@linkoping.se	KONTAKT	larorik@linkoping.se
REDAKTÖR	Lennart Lundwall lennart.lundwall@linkoping.se	FORM	Linkin AB
REDAKTION	Christel Horsak, Ingela Hultin Sabel, Jenny Linde Lennart Lundwall, Helén Pettersson, Lina Rahm, Axel Svartling, Madeleine Zerne	OMSLAG	Första skoldagen Foto: Zandra Erikshed
		TRYCK	Ringqvist Tryckeri AB
		ISSN	2001-1253

INNEHÅLL

Konsten att skapa ett lustfyllt lärande från start 4

Smågrupper effektiviserar kartläggning 6

Leker in kunskapen – under hela dagen 9

Barn är redo att börja skolan och ta nästa kliv i livet. I det klivet får vi vara med. 11

Insikten – Fokus på kartläggning 12

F-klass blir första kontakt med skola och svenska språket. 13

Utmaningar när språket inte finns med från början. 17

Från förskola till förskoleklass 18

Omtag med de nya kursplanerna 19

Ny organisation ska ge ökad samverkan inom utbildningsförvaltningen 20

Konsten att skapa ett lustfyllt lärande från start

Förskoleklass har stor betydelse som en plattform där barn med olika bakgrund kan landa och känna sig trygga. Kartläggningarna knutna till garantin för tidiga stödinsatser fungerar ofta bra, men det finns brister när det gäller lärarnas möjligheter att få samråda med specialpedagogisk kompetens.

TEXT JOHAN SIEVERS
FOTO VICTORIA HENRIKSSON

När förskoleklass infördes 1998 var tanken att det skulle vara en bro mellan de olika utbildningstraditionerna i förskola och skola. Man skulle ta det bästa från två världar och låta de två traditionerna mötas på ett sätt som gynnar sexåringarna.

Sedan dess har det hänt en hel del. Förskoleklass fick en egen läroplan 2016 och blev obligatorisk 2018. Året därpå kom garantin för tidiga stödinsatser som ska säkerställa att elever som är i behov av stöd ska få det tidigt och utformat efter sina behov.

Läroplanen betonar att skapande och lek är väsentliga delar i det aktiva lärandet. Eleven ska få möta både skapande och undersökande arbetssätt. Det finns inga kunskapskrav i förskoleklass, det viktiga är att man stimulerar till lärande.

– Leken har stor betydelse för att eleven ska bli nyfiken och få lust att lära. Man ska tända elevernas stjärnögon, säger Marie Wiberg Scott, undervisningsråd på Skolverket.

Förskoleklass har stor betydelse som en plattform där barnen kan landa.

”

Leken har stor betydelse för att eleven ska bli nyfiken och få lust att lära. Man ska tända elevernas stjärnögon.

Eleverna kommer dit från olika håll, förskola, pedagogisk omsorg, hemmet eller direkt från andra länder. Lärarna ägnar stor del av tiden åt att få eleverna trygga, bland annat genom relationsskapande undervisning, att lära eleverna att lyssna på andra barn och ge verktyg till hur man kan lösa konflikter.

– Det är ett stort och viktigt arbete, om barnen har olika bakgrund så behöver de det här, säger Marie Wiberg Scott.

Hon understryker att förskola, förskoleklass, grundskola och fritidshem måste ha en gemensam grundsyn. De får inte vara separata öar, personalen måste se till helheten och inte glömma bort att det är samma barn de har. Nyckeln till detta är samverkan.

– Det är viktigt att rektorerna skapar förutsättningar för en god samverkan. Personalen i förskola, förskoleklass, grundskola och fritidshem måste få möjlighet att träffas och få större insikter i varandras arbetssätt. En del skolor och rektorsområden kan göra mera här, säger Marie Wiberg Scott.

Det är inte bara förskoleklassens uppgift att vara en bro mellan den barncentrerade förskolan, där barnens intressen är viktiga för verksamheten, och den mer ämnescentrerade grundskolan. Om man träffas och berättar för varandra hur man arbetar med till exempel matematik i förskolan, förskoleklass och grundskola kan det bli en aha-upplevelse för alla.

– För skolor som lyckats skapa en gemensam grundsyn har det blivit en stor skjuts för eleverna. Och man får inte glömma fritidshemmen!

– Ibland får förskoleklasserna kritik för att ha blivit alltför skolifierade. Men om man träffas så här så får man en gemensam värdegrund, man får en bättre blandning av olika sorters pedagogik.

Marie Wiberg Scott har mycket gott att säga om dagens förskoleklasser. Lärarna (både förskollärare och grundskollärare) är bra på att använda olika metoder i undervisningen. De vet hur man skapar ett lustfyllt lärande där eleverna hittar svaren tillsammans och det inte gör något om man gör fel. Lärarna har en medveten strategi för hur lek och lärande kan kombineras för att utmana och motivera eleverna och stärka deras tilltro till den egna förmågan.

– Förskoleklass har högst andel behöriga lärare bland alla skolformer. Det finns så mycket kunskap där!

Enligt garantin för tidiga stödinsatser ska man i förskoleklass kartlägga elevens språkliga medvetenhet och matematiska tänkande, och om det finns behov ge eleven rätt stöd i rätt tid. Enligt Marie Wiberg Scott finns det brister på en del skolor när det gäller lärarnas möjligheter att få samråda med specialpedagogisk kompetens. Utan det stödet kan det vara svårt att anpassa undervisningen på ett bra sätt.

Full koll

I maj presenterades en statlig utredning med förslag om en tioårig grundskola. Utredningen, SOU 2021:33, finns att ladda ner på regeringens hemsida.

Mersmak

Skolverket publicerade nyligen en rapport "Uppföljning av obligatoriska kartläggningsmaterial i förskoleklass och bedömningsstöd i årskurs 1". Den finns på Skolverkets hemsida.

– Här finns en utvecklingspotential hos huvudmän och rektorer. De bör fundera på om de har gett förutsättningar för att förskoleklasserna kan klara garantin, och skjuta till resurser om det behövs.

I maj i år presenterades en utredning som föreslår att grundskolan ska bli tioårig och att dagens förskoleklass ska bli det nya årskurs 1. I förslaget ingår att eleverna i nya årskurs 1 ska få undervisning med tyngdpunkt i ämnena svenska, svenska som andra språk och matematik.

– Utredningen har varit tydlig med att man vill behålla det skapande och lekande lärandet som förskoleklass är så bra på. Det är roligt att se, säger Marie Wiberg Scott. ●

Marie Wiberg Scott

Undervisningsråd på Skolverket

Smågrupper effektiviserar kartläggning

Höstterminen har just startat på Brokinds skola. Det är dags för förskollärare Jeanette Önnegren att kartlägga kunskaperna i årets förskoleklass.

– Kartläggningen gör det tydligt vad vi behöver fokusera på i undervisningen.

TEXT & FOTO ZANDRA ERIKSHED

Att kartlägga förskoleklassens kunskap inom språklig medvetenhet och matematiskt tänkande är en obligatorisk del av läroplanen sedan höstterminen 2019.

– Det handlar om att fånga upp barnet och ge rätt stöd i rätt tid till varje elev, säger Jeanette.

Kartläggningen fungerar som bro mellan förskola, förskoleklass och lågstadie. Att tydliggöra vilka kunskaper sexåringarna har med sig från förskolan och att göra en tydlig överlämning till ettan.

Det är bråda dagar i början av terminen. Kartläggningen ska göras mellan augusti och oktober. Senast veckan innan höstlovet ska förskolelärarna ha rapporterat in till kommunen.

– Det är bra att kartläggningen görs tidigt så att man snabbt kan fånga upp eleverna. Men det är tigt om tid och känslan är alltid "hur ska jag hinna det här?" Det brukar vara på håret, säger Jeanette. Jag tror att vi är ensamma i landet om att behöva rapportera in redan vid höstlovet, andra skolor har ►

längre tid på sig och i vissa kommuner rapporterar man inte in alls.

Hemligheten för att göra kartläggningen effektiv är att hitta ett bra system; vad kan göras i smågrupper och vad funkar i helgrupp? Oftast är en mindre grupp att föredra, så att varje elev blir sedd.

– Jag försöker forma jämspelta smågrupper, så att alla får komma till tals. Det är mycket diskussion i smågrupperna och det är en minst lika stor del av kartläggningen, att höra dem resonera och se hur de samarbetar, säger Jeanette.

Vid varje övning i liten grupp får eleverna tänka efter själva, innan det är dags att redogöra sitt resonemang.

– Eleverna tycker att det här är spännande och roligt att göra och är ivriga på att få berätta, säger Pia Dynevall som är speciallärare. Hennes uppgift är att vara bedömningsstöd och att tidigt hitta elever som har det svårare för sig.

Hur går då kartläggningen till? Inom matematiken kan det till exempel vara att eleverna får slå en tärning och uppge vilket tal den visar.

– Då blir det tydligt om eleven har lärt sig att se mönster eller behöver räkna prickarna. Mycket inom matematiken handlar om att automatisera till en början.

En annan övning är att uppskatta volym, genom att eleverna får hålla mellan olika behållare.

– Då brukar vi ha rummet fullt av ris! Säger Jeanette.

Att låta eleverna se på samma bild från två olika perspektiv och sätta en figur på rätt plats visade sig vara lättare för eleverna än vad både Jeanette Önnegren och Pia Dynevall trodde.

– Ibland är övningarna glasklara för de elever som man först trodde skulle ha det svårt, säger Jeanette Önnegren.

Men det verkligen viktiga arbetet sker efter kartläggningen. Efter varje delmoment görs en analys, som ligger till grund för hur arbetspassen ska anpassas, för att möta varje elevs behov.

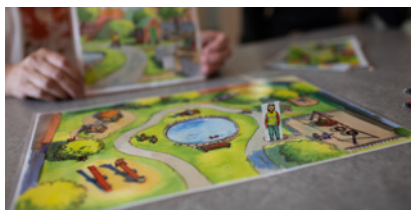
– Vad kan vi lägga fokus på i vår undervisning? Hur ska vi lägga upp undervisningen så att varje elev får sina behov tillgodosedda och utvecklas? säger Jeanette.

Runt sportlovet testas de elever om, som under hösten hade låga resultat, för att se vad som har hänt och om vi behöver göra ytterligare anpassningar i undervisningen.

Eleverna delas upp i grupper utifrån vilken nivå de ligger på. Det är lika viktigt att fånga de barn som behöver utmanas för att inte tycka skolan är tråkig.

– Vissa år har det funnits elever som behöver mer utmaningar och då har vi på olika sätt haft ett samarbete med ettan. ●

Förskoleklassen i Brokind består av 18 barn från fyra olika förskolor. – Att få barnen integrerade och känna trygghet med varann är A och O, säger Jeanette Önnegren.

 Mersmak

Här hittar du skolverkets kartläggningsmaterialet för förskoleklass:

– Det är fantastiska ungar som verkligen vill lyssna och göra rätt. Det är härligt att se! Och nu ett par veckor in på terminen börjar de slappna av lite, säger förskollärare Anette Holm.

Leker in kunskapen

– under hela dagen TEXT & FOTO ZANDRA ERIKSHED

På Bäckskolan har f-klassen såväl en huvudlärare som en förskollärare i klassrummet.

– Vi är likvärdiga som pedagoger och kompletterar varann. Som förskoleklasslärare leker jag in kunskapen. Min praktiska matte kombineras med huvudläraren Emmas mer teoretiska arbetsblad, säger förskolläraren Anette Holm.

Klockan är strax över ett och för barnen i förskoleklass på Bäckskolan har skoldagen övergått i fritids eller hemgång. Kvar i det tomma klassrummet sitter förskollärare Anette Holm och planerar veckan tillsammans med huvudlärare Emma Nilsson via videolänk.

Någon riktig vardag har Emma och Anette inte riktigt fått än i höst, det har vabb satt stopp för. Men utgångsläget är att de är tillsammans i förskoleklassen under skoldagen.

– Vi disponerar vår tid tillsammans och för en dialog om hur vi ska opti-

mera den. Vi är likvärdiga som pedagoger, men kompletterar varann genom våra olika perspektiv och erfarenheter, säger Emma Nilsson.

Emma är lärare för f–6, med fokus på lågstadiet. Nu är det tredje året som en lärare från lågstadiet går ner i förskoleklass och följer med klassen upp i åk 1–3.

I år är det Emmas tur att hämta upp en klass som hon följer till åk 3.

– Det skapar en trygghet för barnen att de har med sig samma lärare, vilket är en viktig förutsättning för att deras kunskapsinhämtning, säger Emma.

Men ännu är det lite ovanligt för henne att arbeta i förskoleklass. Emma menar att hon ofta får stanna upp och påminna sig om att hon inte är i ettan. Hon lyfter fram Anette som ett föredömligt exempel i att inte glömma leken som ett viktig pedagogiskt verktyg.

– Som lärare tänker jag mer teoretiskt och kan tycka att det är svårt att stötta barnen i den fria leken. Anette har varit guld värd i att hjälpa mig att bli lite lagom. Att inte lägga mig för högt, då orkar barnen inte riktigt. Det ►

Johanna är ett av fjorton barn som går i förskoleklassen.
– Jag tycker om att gå i skolan!

är jättespännande att se och lära mig av hur Anette fångar upp lärandet i stunden!

De båda har haft många diskussioner om hur de ska utforma klassrummet för att hitta leken och fånga in barnen till samling.

– Det finns ett stort behov av rörelse hos sexåringar. De behöver ofta pauser för att orka fortsätta, säger Anette.

Genom att de är två pedagoger i förskoleklassen, finns möjligheten att dela upp gruppen mellan sig och barnen blir trygga av att ha samma människor omkring sig.

– Det finns alltid någon som ser dem och kan hjälpa och utmana dem utifrån deras proximala utvecklingszon, säger Anette Holm.

Efter skoldagen följer Anette med barnen till fritids.

– Jag är en brygga och förmedlar de behov som finns i gruppen vidare till

fritids. Det är en trygghet för barnen.

Ett exempel är om några barn har varit i konflikt med varann, hjälper Anette dem att reda ut det på fritids innan det eskalerar.

Genom sin överblick kan hon väga in barnens hela dag när hon planerar. Har barnen varit ute på förmiddagen tar de det lite lugnare inomhus på eftermiddagen.

– Skola och fritids hänger ihop. Det ska vara en röd tråd, från det att barnen kommer till att de går hem.

På fritids har de en chans att fördjupa kunskaperna från det eleverna har lärt sig på arbetspassen, säger hon.

– Om barnen till exempel har lärt sig om vinterfåglar under dagen, får de rita dem på fritids.

Och eftersom hon känner barnen kan hon öva dem som behöver lite extra hjälp, genom att till exempel spela spel som övar dem i bokstavsljud eller tärningsspel. ●

Barn är *så* redo att börja skolan och ta nästa kliv i livet. I det klivet får vi vara med.

Lärorik har träffat Lina Andersson, lärare i grundskolans tidiga år på Harvestadsskolorna. Här berättar hon hur hon tänker och gör i sin lärarroll.

TEXT BULLE DAVIDSSON
FOTO LENNART LUNDWALL

När vi frågar Lina om hur hon arbetar, dröjer det inte många sekunder förrän hon börjar tala om arbetslaget. Att laget tillsammans har jobbat fram ett strukturerat och engagerat sätt att arbeta med och finnas runt alla barn, det är grunden för att även varje enskild lärare kan ge sitt bästa.

På Harvestadsskolorna finns tre förskoleklasser med ungefär två lärare vardera. Lina Andersson säger att det är helt fantastiskt att få vara en av dessa lärare.

– Barn i förskoleklassåldern är för det mesta "så" redo att börja skolan, de är sugna på att ta nästa kliv i livet. I det klivet får vi vara med, möta och hjälpa dem. Tillsammans lotsar vi dem framåt.

– Till en början handlar det mycket om att skapa trygghet, rutiner och förtroendet med denna nya tillvaro, för såväl individ som grupp. Därefter kan vi börja jobba med till exempel fonemisk medvetenhet och grundläggande taluppfattning, viktiga redskap att ha med sig till ettan.

Lina Andersson beskriver undervisningens två delar:

Dels är lärarna styrda av läroplanen, dels måste de ta sig vidare utifrån den och fråga sig: "Nu har vi dessa barn, hur ska vi jobba med dem?" Det handlar om att möta barnen där de är. Lina menar att vissa barn behöver mer av lärarna än andra i det avseendet.

– Vi i arbetslaget måste veta vart vi ska, vad vi vill med just det här barnet, och jag som lärare måste fundera över hur jag kan få barnet med mig. Det handlar om att skapa en relation till barnet, och att vara tydlig med vad vi kan jämka

och inte, så att barnet får en struktur på tillvaron och lärandet i skolan. Det är viktigt att strukturen är uttalad och gemensam för alla som arbetar med just det här barnet.

– Så måste vi arbeta hela tiden, säger Lina. Det gäller att få gruppen att förstå och acceptera att alla är olika och att alla får vara med.

Naturligtvis ska det inte bara finnas strukturerad undervisning med lektioner och mål, utan också stunder av lek där barnens intressen styr. Förskoleklassen får ju vara både och.

– Det är självklart att vi är med i och omkring leken. Leken är viktig, där prövar och möts vi praktiskt i det vi pratat om vad gäller till exempel turtagning, att lyssna på varandra och att få tänka olika. Det är lärorikt att få vara med barnen där. Jag har alltid varit en "lekig" person och älskar att få ta del av barnens idéer, tankar och berättelser.

Förskoleklassen kan på vissa håll hamna lite mitt emellan och kanske inte samma status som det som ibland kallas "riktiga skolan", hur ser du på det?

– Det bekymrar mig inte. De som säger eller tänker så om förskoleklassen har ingen koll. De har ingen aning om vad vi gör!

Det är ingen tvekan om att förskoleklassen är en fullvärdig del av Harvestadsskolorna, menar Lina Andersson. Hon tycker att lärarna i förskoleklasserna har gott samarbete med resten av skolan.

– Vi har en fortlöpande dialog. När våra barn går i ettan ser man vad de fått med sig från året med oss. Resultaten återkopplas till oss som arbetar i förskoleklass, och då får vi fundera på vad vi kan skruva lite till

och göra bättre. Så det är ofta samtal oss emellan.

Du anses vara en skicklig lärare i förskoleklass. Vad har du för tips för att ge barnen en så bra start som möjligt?

– Vi i vår yrkesutövning, och därmed även barnen, gynnas av att vi som lärare vågar titta på oss själva. Tänka igenom, analysera. "Nu hade jag en lektion där ingen lyssnade. Vad göra? Vad kan jag ändra på hos mig själv/i min undervisning?"

– Då behöver jag ta upp det med kollegorna, det är inte farligt att berätta om misslyckanden, att be om hjälp och synpunkter, tvärt om. Det är på så vis jag kan växa i min lärarroll och komma vidare. Ensam är inte stark, eller klokast!

– Efter en mindre lyckad lektion/samling/arbetspass kommer nya möjligheter. Varje dag får jag en ny chans, varje möte med barnen är en ny öppning där barnen ska känna att jag tycker om att möta dem – precis så som de är och där de är. Alla ska känna det, varenda en! ●

Mersmak

Lyssna på Linas tips för dig som jobbar i förskoleklass. Sök på Lärorik på Instagram.

Full koll

Harvestadsskolorna består av Harvestadsskolan och Bogestadsskolan.

Lina Andersson

Förskollärare på
Harvestadsskolorna

Vi låter någon expert som är verksam inom vår organisation förklara temat.

Intervju Jenny Linde

Verksamhetsområdeschef

Fokus på kartläggning

Förskoleklassens fokusdag i höst sätter ljuset på de yngre barnens lärande och vilka förmågor de behöver för att komma vidare i sin kunskapsinhämtning längre upp i skolåldern.

TEXT JOHAN SIEVERS
FOTO LENNART LUNDWALL

Höstens utbildningsdag för pedagoger som undervisar i förskoleklass arrangeras vecka 44. I år deltar Pether Sundström, lektor i matematik, och Niclas Jacobsson som är kvalitetskoordinator i förskolan.

– Fokusdagen är en fortsättning på de utbildningsdagar om kartläggningsmaterialet och undervisningen i förskoleklass som vi haft två tidigare år och som varit mycket uppskattade, berättar Jenny Linde, verksamhetsområdeschef F-6 nordväst i Linköpings kommun.

– Fortbildningen är en del av vårt gemensamma arbete med "Förväntat resultat" där kartläggningsmaterialet med efterföljande resultatanalys och lärarnas egna erfarenheter från sin undervisning är avgörande.

Niclas Jacobsson medverkar för att ge en djupare förståelse för hur man jobbar med kunskap och lärande i förskolan. Han ska berätta om hur de kartlägger barnens lärande för att pedagogerna i förskoleklass ska veta vad barnen har med sig när de kommer dit. Det kan

vara ett viktigt stöd när förskoleklass ska ta vid och fortsätta att utveckla elevernas kunskaper.

Med hjälp av Pether Sundström ska man titta djupare på vilka grundläggande färdigheter eleverna bör ha med sig för att ha en stabil bas att stå på för det fortsatta lärandet i matematik.

– Förskola och skola möts ju i förskoleklass. Vi vill visa på hur viktigt det är att hitta glädjen i det lekfulla, utforskande lärandet, men samtidigt som pedagog vara medveten om vart det ska bära någonstans längre upp i skolåldern, säger Jenny Linde.

Under utbildningsdagen ska man också fortsätta att fördjupa sig i hur kartläggningsmaterialet kan vara ett stöd för att se vad barngruppen behöver för att komma vidare, och vad man som pedagog behöver lägga fokus på i sin undervisning.

Det blir föreläsningar, gruppdiskussioner och möjligheter att prata om sin praktik med kollegor. Syftet är att man ska få ökad förståelse för varandras sätt att arbeta. Utbildningen sker i två steg.

– Tanken är att man ska få påfyllning vecka 44 för att sedan återkomma i januari och fortsätta diskutera kring elevens lärande tillsammans med Pether Sundström. Då kan man ta diskussionen vidare utifrån undervisningen i den egna elevgruppen. ●

F-klass blir första kontakt med skola och svenska språket.

Inget av barnen har svenska som modersmål. Många har inte gått i förskola och inte använt svenska alls innan de börjar i F-klassen. Lärarna på Rosendalsskolan i Skäggetorp möter en rejäl utmaning när de nya klasserna startar. ►

TEXT ANIKA AGEBJÖRN
FOTO DAVID EINAR

”

Mottot för den första tiden är "Ramar och kramar", berättar Maria. Tillsammans med barnen sätter vi upp några enkla och tydliga regler, som vi håller stenhårt på, men med värme..."

Sånger och ramsor. Överdriven tydlighet. Bildstöd. Gester och åskådliggörande. Lärarna Maria Hjort och Alice Seidlitz ansvarar för varsin F-klass på Rosendalsskolan och berättar livfullt om de verktyg de har i språkinläringen.

– Du kan inte bara säga "hämta den" eller "gå dit", exemplifierar Maria. Du måste benämna saker och vara mycket tydlig hela tiden.

– Så här, säger Alice och håller upp en sax som hon klipper med i luften.

– Nu klipper jag med en sax, fortsätter hon, långsamt och tydligt.

På tavlan i klassrummet finns lappar med ord som hjälper till att strukturera dagen. Här finns också bilder för varje dag i veckan och foton av leksaker.

– Du kan inte utgå från att barnen känner igen ett hopprep eller en tåg-bana och kan benämna det ens på sitt eget språk, säger Maria.

Numera görs en kartläggning av alla 6-åringar för att få en bild av deras styrkor inom olika ämnesområden.

– Här faller de på språket, det vet vi. Deras svenska är otroligt låg. När vi tränar matsalen till exempel, de vet inte vad en tallrik eller glas är, eller kniv och gaffel.

Alla barn har rätt till förskola även om föräldrarna är hemma. Men många familjer utnyttjar inte den rätten utan håller sina barn hemma. Det kan bero på att det blir omständligt att klä på och ta med alla syskon, eller att föräldrarna är trötta, helt enkelt.

I F-klassen ändras detta, nu är det inte frivilligt att lämna barnen längre. Nu råder skolplikt, något som det kan ta tid att förklara för föräldrarna, säger Alice.

– Många föräldrar är också nyfikna och vill veta mer om skolan och vad vi gör, berättar hon. Och föräldrarna samarbetar ofta, de hjälps åt att lämna och hämta barnen.

Båda lärarna beskriver F-klassen som en kombination av lek och lärande, som en bro mellan förskola och skola, men allt mer på väg in i ett undervisande system. Den första tiden står värdegrunden i fokus: Att alla får finnas och är lika mycket värda, att man får se olika ut, att träna turtagning. Men också basala saker som att kunna klä på sig själv och att duscha.

Maria Hjort

Förskollärare på Rosendalsskolan

Mottot för den första tiden är "Ramar och kramar", berättar Maria.

– Tillsammans med barnen sätter vi upp några enkla och tydliga regler, som vi håller stenhårt på, men med värme...

Lärarna använder ett tydligt kroppsspråk med stora rörelser och gester.

De pratar med hela kroppen. Maria demonstrerar hur man åskådliggör storlek eller avstånd med händerna isär eller ihop.

– Vi är så inne i det här så vi kör det hemma också, skrattar de. Våra respektive får säga till oss: "Vi har språket, du behöver inte"...

Det handlar också om att återberätta det barnen just sagt, förtydliga och sätta ihop till en fungerande mening, "man känner sig som en papegoja ibland", konstaterar Maria. ►

De påverkas förstås också av att arbeta i Skäggetorp, otryggt och tungt belastat av kriminalitet. Många barn bär inte bara på egna traumatiska minnen utan upplever också skrämmande saker i sin vardag, som bränder eller våld.

– Det är den tyngsta delen, säger Maria och berättar att de numera har dubbelbemanning när de öppnar tidigt på morgonen. De har också fått lära sig att rymma in barnen, dvs. snabbt ta sin tillflykt in i skolan vid något hot.

– Förr var det utrymning, nu är det inrymning, konstaterar hon.

– Mycket som händer runt här skapar oro och otrygghet hos barnen, och det påverkar förstås undervisningen och språkinläringen.

Tungt, ja. Ändå vill de inte byta.

– Det är tufft men roligt. Man känner att man gör skillnad, säger Maria.

– Det är tungt som bara den, men jag älskar mitt jobb, bekräftar Alice.

Och de beskriver hur de framåt februari-lovet skördar frukten av sitt slit. Då har svenskan ofta lossnat för många av barnen.

– Fast sen, efter sommarlovet, har förstås många fallit tillbaka igen...

De här barnen känner ofta inte till sådant som ridning, simning, åka skridskor.

– De är underbart att få se dem uppleva det. Det händer så mycket med dem de här åren, vi får tillbaka så mycket.

De två F-klasserna på Rosendalsskolan har runt 25 elever vardera. Totalt finns fyra vuxna i varje klass, två lärare, en förskollärare alternativt barnskötare och en resursperson. Undervisningen sker i halvklass eller i grupper. ●

Pether
Sundström
Lektor i matematik

Utmaningar när språket inte är med från början.

Full koll

Pether Sundström är sedan december 2020 anställd som lektor i matematik i Linköpings kommun med uppdrag att utveckla matematikundervisningen. Han samarbetar bland annat med lärarna i Skäggetorp.

Att undervisa elever som inte behärskar svenska språket så bra är en utmaning för skolan. Men språket får aldrig bli en ursäkt för att barnen inte kan ta till sig matematik, säger Pether Sundström.

TEXT ANIKA AGEBJÖRN
FOTO LENNART LUNDWALL

Undervisningen i bland annat matematik analyseras för lite, konstaterar Skolinspektionen i en rapport.

– Vi kollar individuella resultat och hur eleverna jobbar. Men vad händer i klassrummet, vad är det eleverna kämpar med? Undrar Pether Sundström och fortsätter:

– Vi vet att tidiga kunskaper i matematik ger bättre förutsättningar att lyckas med matematik senare i skolan.

För barn med svag svenska gäller det att tänka i en dimension till och jobba med språket samtidigt.

Det handlar om att vara extra tydlig och arbeta med konkreta illustrationer. – Om barnen till exempel ska sortera legobitar med två respektive fyra pluppar i olika högar. De vet säkert vad lego är – men förstår de ordet ”pluppar”?

Addition och subtraktion kan konkret läras ut som en vandring på en tallinje, föreslår han. 7-4: Hur många steg är det mellan 7 och 4 på tallinjen? – Vi ska hjälpa barnen att förstå tal både som en mängd och som en position på tallinjen.

En annan rekommendation är att träna in enkla tal och beräkningar så att de sitter.

– Repetera, träna, lära utantill, automatisera! Jobba med att barnen ska bli snabba i huvudräkning, det

hjälper eleverna när matematiken blir mer avancerad.

För det är ju det som är så speciellt med matematik: Det bygger hela tiden på tidigare kunskaper. Grundläggande saker måste sitta om man ska komma vidare.

– Förskoleklassen blir extra viktig för barn som inte gått i förskolan. Vi vet ju att tidiga kunskaper i matematik har stor betydelse för hur elever lyckas med ämnet i senare årskurser.

– De lyckas ofta mycket bättre i svenska än i matte, så vi kan inte skylla på språket.

Pether Sundström försöker också arbeta långsiktigt. Att förändra undervisningen i matematik tar tid.

– Det är ett spännande uppdrag, men svårt. Matten står på en grund som alltid måste hållas vid liv. Den grunden ökar chansen att lyckas. ●

Från förskola till förskoleklass

– välplanerat arbetssätt ger trygg övergång i Malmslätt

Intervjuer med alla förskolebarn, ökad involvering av fritidspersonalen och filmer där skolan presenterar sig. Det är några av rutinerna som gjort övergången mellan förskola och förskoleklass lugnare och tryggare i Malmslätt.

TEXT CHRISTEL VALSINGER FOTO LENNART LUNDWALL

Anna-Kristin Anstérus & Ida Cronebäck

Av de 60–75 barn som lämnar förskolan i Malmslätt varje år går de allra flesta vidare till Malmslättsskolan Kärna. Det gör övergången lite enklare än för personal som har tio skolor att överlämna till, menar Ann-Kristin Anstérus som har varit rektor för förskolorna i området i 13 år. Men hon har ändå märkt att telefonsamtalen från oroliga vårdnadshavare blivit färre sedan hon och specialpedagog Ida Cronebäck började följa en ny plan för övergången till förskoleklass för några år sedan.

En av de nya rutiner de införde, och som gett gott resultat, är att skolans fritidspersonal numera besöker alla förskolorna under våren. Eftersom många barn börjar på fritids en vecka eller två före terminsstarten är det fritidspersonalen som de flesta möter först.

– Vid alla övergångar är ju syftet att skapa sammanhang för barnen. Det här ger en tydlighet i den första kontakten, säger Ann-Kristin.

Men arbetet med övergången börjar långt tidigare. I september varje år börjar Ida Cronebäck att kartlägga barngruppen. Hon besöker förskolorna och träffar 5-åringarna för att skapa en överblick. På våren sker sedan trepartssamtal där förskolepersonal, skolpersonal och föräldrar till barn i behov av särskilt stöd får möjlighet att utbyta information.

Varje förskola skapar också ett överlämningsmaterial, där personalen informerar mottagande skola om sådant som är bra att veta om barnen. Det kan till exempel röra barnets förmåga inom kommunikation,

socialt samspel och sökande av kunskap. Alla barn, oavsett behov, får en sådan överlämning och materialet skrivs under av vårdnadshavarna.

– Förr sa man att man skulle lämna över tomma blad, att barnen skulle få chansen att börja om, säger Ida.

– Men forskning har visat att information är av stor betydelse för att överlämningarna ska fungera bra. Det är också en trygghet för vårdnadshavare att se att materialet stämmer överens med deras uppfattning.

Alla barn intervjuas också och får berätta om sig själva och vad de funderar på. Då finns möjlighet att fånga upp om det finns någon oro inför skolstarten.

Före pandemin gjordes även flera besök i skolan för att ge 5-åringarna chansen bekanta sig med miljön och träffa de äldre barnen. Nu har träffarna fått bli färre och äga rum utomhus. Istället har skolan spelat in filmer där de presenterar sig.

– Filmerna har faktiskt skapat ett större lugn i gruppen. Nu kan barnen sitta hemma med sina vårdnadshavare och titta på filmen, ställa frågor och titta igen, säger Ida.

För många är klassindelningen av avgörande betydelse. Ida gör ett förslag till gruppindelning tillsammans med förskollärarna, baserat på bland annat kön och behov av särskilt stöd. Man kan tro att det föranleder en mängd samtal och frågor, men faktum är att indelningen brukar accepteras av vårdnadshavarna. Kanske på grund av det gedigna förarbetet?

Under hösten hålls sedan en utvärdering om vad som fungerat och vad som gått mindre bra.

De nya rutinerna har dock gjort att en del tidigare traditioner har fått stryka på foten, berättar Ann-Kristin.

– Vi brukade till exempel ha en gemensam sångsamling vid bygdegården. Alla 5-åringarna skulle tillsammans med förskoleklass vara med och vi skulle träna på vissa sånger i förväg. Men det gagnade inte barnen. Ibland gör vi saker för vår egen skull och reflekterar inte över varför. ●

Omtag med de nya kursplanerna

För nästan ett år sedan låg arbetet med de nya kursplanerna i startgroparna för att implementeras ute i verksamheten. I Lärarrik nr 4 2020 gjordes också en intervju med Jessica Jarhall om införandet av kursplanerna. Hon är undervisningsråd på Skolverket och har varit med i arbetet med de nya kursplanerna. Det var tänkt att de nya kursplanerna skulle börja gälla 1 juli i år men som alla vet så slog pandemin till igen mycket hårt vilket gjorde att införandet flyttades fram ett år. Nu görs ett omtag och arbetet är i full gång ute på skolorna. Förhoppningen är att det ska gå bättre denna gång. Då som nu knackar Lärarrik på hos Jessica Jarhall för att kolla om något har ändrat sig?

TEXT CHRISTEL VALSINGER FOTO MICHAEL STEINBERG

Jessica Jarhall var tidigare lektor vid utbildningsförvaltningen i Linköpings kommun. 2019 satt hon i Skolverkets expertgrupp för samhällsorienterande ämnen under revideringen av kursplanerna. Även vid den förra reformen, Lgr11, satt hon med som expert – då i ämnet historia. De nya kursplanerna ska börja gälla den 1 juli 2022.

Den nya revideringen initierades av Skolverket och målet har varit att göra kursplanerna till ett bättre arbetsverktyg för lärarna. "Ämnets syfte och centrala innehåll har fått ett tydligare fokus i undervisningen och kunskapskraven ska bli ett bättre stöd när lärarna skriver omdömen och sätter betyg", skriver Skolverket på sin hemsida.

En kritik som framförts mot de tidigare kursplanerna är att de lagt för stor vikt vid förmågan att resonera och analysera, redan vid låg ålder. I de nya skrivningarna betonas faktakunskaper mer.

En annan viktig punkt i de nya kursplanerna är att man minskat omfattningen av det centrala innehållet och istället gjort det mer konkret och ämnesspecifikt. Kunskapskraven har dessutom blivit mindre detaljerade. Lärarna ska ha större frihet att själva

göra en professionell bedömning utifrån den undervisning som man bedrivit.

En förändring som tillkommit är att regeringen lämnat en lagrådsremiss som handlar om betygssättning. Förslagen ska leda till att betygen som sätts i skolan bättre speglar elevernas kunskaper. Ett av förslagen är en ny princip för betygssättning som föreslås börja gälla 1 juli 2022, dvs samtidigt som de reviderade kursplanerna träder i kraft. Läs mer under mersmak:

– Lärare fick tycka till om alla ämnen under remissperioden. Vi som arbetade med SO-ämnena arbetade också nära en grupp lärare för att inhämta mer fördjupade synpunkter på de olika förslag vi skrev under arbetets gång, säger Jessica Jarhall.

Vi hänger kvar vid förra årets artikel i Lärarrik nr 4 2020. Då fick Jessica frågan om den perfekta kursplanen finns? Det gör den ju fortfarande inte, kan vi snabbt konstatera men det gäller fortfarande att det är bra om läraren får en professionell frihet att utöva sitt yrke, menar Jessica.

– En frihet att förstå vad som är viktigast i mitt ämne och hur jag ska

Jessica Jarhall
Undervisningsråd på Skolverket

 Mersmak

Här kan du läsa mer om remissen om betygssättning:

lära ut det till mina elever. Det ställer dock krav på att vi har utbildade lärare, som kan sitt ämne. Det kan bli en liten utmaning framöver, vi har ju lärarbrist.

– Samtidigt är det en möjlighet. Vi har haft nuvarande kursplaner i tio år. Lärarna har byggt upp en bra planering och undervisning och det ska de fortsätta med. Men det kan vara bra att gå in igen och se vad undervisningen syftar till. Det kan utveckla den.

Generellt tror Jessica Jarhall att de nya kursplanerna ger klart bättre förutsättningar för undervisningen, men det finns också utmaningar.

– Det kan bli en diskussion om likvärdighet. En del lärare vill ha formulerat i detalj vad eleverna ska kunna, något vi menar inte är eftersträvanvärt. Lärarna behöver även ha frihet att planera sin undervisning tillsammans med sina elever och kollegor utifrån vad de själva uppfattar som viktigt. Man måste också våga prova nya saker. Det är ju en tjuvning med läraryrket, att få utveckla sitt ämne och bygga upp undervisningen. ●

Baserat på Christel Valsingers intervju med Jessica Jarhall i Lärarrik nr 4 2020.

Christel Horsak & Helen Petersson

Ny organisation ska ge ökad samverkan inom Utbildningsförvaltningen

Med den nya organisationen av Utbildningsförvaltningen har förskolan och grundskolan blivit varsin avdelning med en egen chef. Samtidigt är målet ökad samverkan mellan alla avdelningar inom förvaltningen.

TEXT **CHRISTEL VALSINGER**
FOTO **LENNART LUNDWALL**

Sedan den 1 augusti har utbildningsförvaltningen i Linköping en ny organisation. Den tidigare gemensamma avdelningen för förskola och grundskola har blivit två avdelningar med varsin chef. Christel Horsak blir kvar i rollen som chef för grundskola, grundsärskola och fritidshem, medan Helen Petersson, tidigare Verksamhetsområdeschef för förskolan, blir chef för förskolan.

– Målet är att det här ska gynna båda verksamheterna och att vi ska förstärka varandra. Den tidigare avdelningen var helt enkelt för stor och bredden i vilka frågor som skulle hanteras var för vid, säger Christel Horsak.

– Vi behöver hålla ihop det mer för att det ska vara bra för våra barn och elever och för att vi inte ska tappa i lärande och utveckling, tillägger Helén Petersson.

Förutom avdelningarna för för- och grundskola består utbildningsförvaltningen av ett flertal avdelningar, såsom gymnasie- och vuxenutbildning, HR, ekonomi och kommunikation. Även stödfunktioner som ledningsstöd, skoljuridik och antagning till grundskola ligger under förvaltningen. Dessutom är en utvecklingsavdelning under uppbyggnad, som innefattar bl a digitalisering, lokaler och säkerhetsfrågor.

Den nya organisationen innebär att varje avdelning behöver samverka med de andra för att klara sitt uppdrag.

– För att lyckas behöver jag samarbeta med Helen, men också med avdelningschefen för gymnasieskolan och med alla stödfunktioner. Tidigare har vi varit mer autonoma. Nu blir det tydligare att vi behöver varandra, säger Christel Horsak.

– Den samverkan som redan sker ute i verksamheterna, den kommer nu att finnas hela vägen upp i systemet. Det blir ett förhållnings-sätt – att vi står för samverkan fullt ut, tillägger Helen Petersson.

Uppdelningen av förskola och grundskola/ grundsärskola/fritidshem i två avdelningar ger inga stora märkbara förändringar ute på skolorna. Precis som tidigare leds varje lärare av rektor, som leder förskolans och skolans arbete. Övergången mellan förskola och grundskola kommer inte heller att påverkas. Meningen är istället att förstärka arbetet med övergångarna.

Det som kanske kommer att bli märkbart är att frågor som rör lokaler och digitalisering, nu samordnas som en del i utvecklingsavdelningen.

– Det är sådant vi haft svårt att lyckas med. Rektorer har behövt ägna sig åt lokalfrågor, men förhoppningen är att de ska slippa det nu, säger Christel Horsak.

När det gäller digitaliseringen har det gjorts en mängd saker parallellt men utan samordning eller uppföljning. Nu ska även den hanteras mer enhetligt.

Men de förändrade arbetssätten är ingen quick fix, betonar Helen Peterson. Förbättringarna kommer att märkas på sikt.

– Det känns roligt. Och hoppfullt! ●